

Ahmet Muhip Dıranas'ın Şiirlerinde Fenomenolojik Nesne İncelemesi

DR. YUNUS ŞAHİN* - DR. DERYA KARAOSMANOĞLU**

Öz

Husserl'in düşüncesine göre, felsefe soyut kavramlar ya da teorik spekülasyonlar yerine doğrudan şeylerden, yani fenomenlerden hareketle ele alınmalıdır. Bu yaklaşım, bilginin özüne erişme ve bu özü anlamaya yönelik bir arayışı temel alır. Fenomenoloji, özellikle 19. yüzyılın bilimsel ve pozitivist yaklaşımlarına karşı bir eleştiri olarak ortaya çıkmış ve insan bilincinin doğrudan yaşadığı deneyimlerle gerçeği kavramaya çalışmıştır. Husserl'in bu felsefi yöntemi, modern felsefede köklü bir değişim yaratarak, düşünce dünyasında önemli bir dönüşümün kapılarını aralamıştır.

Bu çalışmada, Ahmet Muhip Dıranas'ın şiiri, fenomenolojik yaklaşıma dayanan eleştiri yöntemiyle incelenmiştir. Husserl'in temel hedefi, nesnelere özünü keşfetmektir. Bu doğrultuda, fenomenolojik indirgeme yaparak "doğal tavrı" belirleyip kullanmayı amaçlar. Bu yöntemle, nesnenin genel ve değişmeyen özüne ulaşmak mümkündür. Çalışma, Husserl'in bu yönteminden faydalanarak şairin alt metinde nesnelere yüklediği anlam ve özleri ortaya çıkarmayı amaçlar. Nesnelere paranteze alınıp indirgemeye tabi tutulduğu bu yaklaşımla, Dıranas'ın şiirlerinin çok katmanlı anlam yapısı çözümlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Gül, yaşam, ölüm, akşamüstü, fenomenolojik indirgeme, nesne

PHENOMENOLOGICAL OBJECT ANALYSIS IN AHMET MUHIP DIRANAS' POEMS

Abstract

According to Husserl's thought, philosophy should be approached directly from things, that is, from phenomena, rather than through abstract concepts or theoretical speculations. This approach is based on a quest to access the essence of knowledge and to understand that essence. Phenomenology emerged, particularly as a critique of the scientific and positivist approaches of the 19th century, seeking to comprehend reality through the direct experiences of human consciousness. Husserl's philosophical method has ushered in a profound transformation in modern philosophy, opening the doors to significant shifts in the realm of thought.

In this study, the poetry of Ahmet Muhip Dıranas is examined through a critical method based on a phenomenological approach. Husserl's fundamental aim is to uncover the essence of objects. In

* Öğr. Gör., Yalova Üniversitesi, Ortak Dersler Bölümü, yunussahin@yalova.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0616-2831.

** Öğr. Gör., Yalova Üniversitesi, Ortak Dersler Bölümü, derya.karaosmanoglu@yalova.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2488-8548.

this context, he seeks to identify and utilize the “natural attitude” through phenomenological reduction. This method allows for the attainment of the general and unchanging essence of the object. By benefiting from Husserl’s approach, the study aims to reveal the meanings and essences that the poet attributes to objects in the subtext. Through this approach, where objects are bracketed and subjected to reduction, an effort has been made to analyze the multilayered meaning structure of Dıranas’s poetry.

Keywords: Rose, life, death, afternoon/evening, phenomenological reduction, object

GİRİŞ

Modern şiirin temeli, sözcüklerin çok katmanlı anlamları ve imgelerle zenginleştirilmiş yapısına dayanır. Bu nedenle şairlerin eserlerinde iletmek istedikleri mesajları tam anlamıyla kavramak çoğu zaman güç olabilir. Türk edebiyatında ise şiir üzerine yapılan eleştiriler genellikle yetersiz kalmaktadır. Bunun sebeplerinden biri, modern şiirin karmaşık kavramlar ve kapalılık barındırmasıdır. Ancak bu kapalılık, şiirlerin bilimsel bir yaklaşımla incelenemeyeceği anlamına gelmez. Farklı analiz yöntemleri kullanılarak yapılan her araştırma, şiirlerin derin anlam katmanlarını keşfetmeye ve özelliklerini daha iyi anlamaya katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda 1940’lar ve 1950’lerde dikkat çeken Cenevre Okulu önemli bir örnek teşkil eder. Bu çalışmada Ahmet Muhip Dıranas’ın şiirleri, fenomenolojiyi edebiyat disiplinine entegre eden Cenevre Okulu’nun yöntemiyle incelenecektir.

1. FENOMONELOJİK YAKLAŞIM

Fenomenoloji, 20. yüzyıl felsefesi içinde önemli bir akım olup Edmund Husserl tarafından geliştirilmiştir. Bu yaklaşım, bilinç ve deneyim üzerinde yoğunlaşarak, insanların dünyayı nasıl algıladıklarını ve anlamlandırdıklarını incelemeyi hedefler. Fenomenoloji kuramı, bireylerin deneyimlerini, algılarını ve bilinçlerini derinlemesine anlamaya yönelik önemli bir felsefi perspektif sunar. Bu çerçevede, insanların dünyayı nasıl kavradığını ve nesnelere nasıl bir ilişki kurduğunu keşfetmek için zengin bir olanak sağlar. Fenomenolojik nesne incelemesi, nesnelere bireyler tarafından nasıl algılandığını, deneyimlendiğini ve anlamlandırıldığını derinlemesine araştıran bir yöntemdir. Bu yaklaşım, fenomenolojinin temel ilkelerine dayanarak, nesnelere bireysel ve toplumsal deneyimlerdeki rolünü anlamayı amaçlar.

Fenomenoloji, bireylerin yaşadığı deneyimlerin özünü anlamaya yönelik bir çaba gösterir. Bu yaklaşım, gözlemci dışındaki nesnelere incelemekten çok, bireylerin bu nesnelere kurdukları ilişkileri ve algılarını araştırmayı amaçlar. Fenomenoloji, nesnelere bireylerin bilinçlerinde nasıl şekillendiğini inceler. Bu süreçte, bireylerin mevcut kavram ve önyargılarından arınarak deneyimlerini saf bir biçimde gözlemlemeleri teşvik edilir. Fenomenoloji, bilincin her zaman bir nesneye ya da duruma yöneldiğini ve bu yönelimin anlamını keşfetmeye çalışır. Başka bir deyişle bilinç sürekli olarak belirli bir niyet taşır. Bu bağlamda, fenomenoloji deneyimlerin ve nesnelere temel niteliklerini anlamaya çalışırken bireylerin deneyimlerinde ortak olan ve bu deneyimleri tanımlayan unsurları açığa çıkarmayı hedefler.

Husserl'e göre, fenomenoloji, özün araştırılmasını merkeze alan bir ontoloji olup tüm bilimlerin temelinde yer alır. Ona göre, felsefe, psikoloji ve mantık gibi disiplinlerin kökleri, fenomenoloji aracılığıyla doğrudan ele alınırken, diğer bilimler bu alanla dolaylı olarak bağlantılıdır. Bu açıdan fenomenoloji, matematiğe benzetilir; nasıl ki matematik kesin bilimler için temel bir rol oynuyorsa, fenomenoloji de felsefe, mantık ve psikoloji için benzer bir işleve sahiptir. Husserl'e göre fenomenoloji, yalnızca tekil bir olay ya da durumu değil, o şeyin bütünü kavramaya çalışır. Algıları, yargıları ve duyguları kendi özlerinde, tıpkı matematiğin sayıları ya da geometrinin şekilleri incelediği gibi ele alır. Bu yüzden fenomenoloji, bütün bilim dallarında geçerli olan evrensel bir yöntem olarak değerlendirilir.

Husserl'in belirttiği gibi, fenomenolojinin temel bilim ya da "ilk felsefe" olarak tanımlanabilmesi için araştırmalarının hiçbir teori veya hipoteze dayanmadan başlaması gerekir. Bu yöntemle, fenomenin kendisi ve nasıl kavranabileceği sorgulanır. Bu nedenle fenomenoloji sıklıkla "fenomenlerin bilimi" olarak anılsa da her bilim dalı kendi fenomenlerini inceler: Fizik fiziksel, psikoloji psişik, sosyoloji toplumsal, tarih ise tarihsel fenomenleri ele alır. Fenomenolojiyle diğer bilimlerin fenomen anlayışları arasındaki fark, Husserl'e göre, bilimlerin olaylara yaklaşımından kaynaklanır. Fenomenoloji, her bilimin kendi objesine karşı geliştirdiği tavrı inceleyerek fenomenleri özgün bir yaklaşımla ele alır; bu da "fenomenolojik tavır" olarak adlandırılır (Cassirer, 2005, s. 34).

Fenomenolojik tavır, doğal tavidan tamamen farklıdır ve hatta onun tam karşıtıdır. Doğal tavır, sorgulama yapmadan, kendisine sunulanla yetinir; bu da onu dogmatik hale getirir. Ancak fenomenolojik tavır, kritik ve öz bilimi olduğu için eleştirel bir yaklaşım sergilemek zorundadır. Bu tavır, düşünsel bir derinlik ve refleksiyon üzerine kuruludur. Herkesin kolayca benimseyemeyeceği bu yaklaşımı geliştirmek için belli bir alışkanlık ve yatkınlık gerekir. Fenomenolojik araştırmaların zorluğu da bu noktada yatar; çünkü bu yaklaşımın yöneldiği varlık alanı, doğal tavrın kabul ettiği gibi hazır değildir. Bu varlık alanını ortaya çıkarmak gerekir.

İlk bakışta, *fenomen* ve *öz* kavramlarının geleneksel felsefede birbirine zıt olduğu düşünülebilir. Ancak, bu izlenimi ortadan kaldırmak için önce fenomenin ne olduğunu, sonra da fenomen ile öz arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışacağız. Geleneksel felsefeye göre hakikat, yani öz, objektif ve değişmezken, fenomen subjektif ve değişkendir. Bu yüzden, öz ve fenomen birbirine tamamen zıt iki kavram gibi görünür. Geleneksel anlayışa göre, fenomen yalnızca bir *görünüşt*en ibarettir; oysa öz, kendini göstermeyen, gizli kalan bir varlık olarak kabul edilir. Ancak özün kendisini göstermemesi, onun anlaşılmasını ve biliminin yapılmasını da imkânsız kılar. Oysa fenomenoloji, bir *öz bilimi* olarak özün görülebilir ve anlaşılabilir olduğu durumda var olabilir. Bu noktada, realitenin sınırları içerisinde fenomen yalnızca bir *görünüş* gibi görünse de bu durum öz bilimi olan fenomenolojinin varlığını geçersiz kılmaz. Yani, özün kendini gösterme, görünme ve bir fenomen olarak ortaya çıkma imkânı mevcuttur.

Husserl'e göre, bir fenomenin derinlemesine anlaşılması, onun özünün kavranılmasıyla mümkündür. Bu bağlamda, apaçıklık en temel seviyede duyusal algı yoluyla elde edilir. Husserl, deneyimlerin tüm biçimlerinde algının özel bir rolü olduğunu vurgular ve algıyı temel bir deneyim olarak kabul eder. Husserl fenomenolojisinde, bilgi, anlam ve sezgisel akt arasında bir uyum ilişkisi

vardır. Bu ilişkide en önemli bileşen sezgisel akttır, anlam aktı ise yalnız başına bir şey üretme kapasitesine sahip değildir ve kendi başına boş ve anlamsız kalır. Anlam aktının işlevi sadece nesneyi göstermekken sezgisel yönelim (intentionality) bu nesneyi zihinde canlandırır. Ancak, her sezgisel yönelim, mutlaka bir anlam aktıyla bağlantılıdır. Dolayısıyla, bir şeyi bilmek, o şeyin algılanmasıyla mümkün hale gelir. Husserl, algı ve sezgiye büyük bir önem verir; bu yaklaşımıyla Kant'a da yaklaşır. Ona göre "algısız kavramlar boş, kavramsız algılar kördür." Saf bir sezgi ne kadar net olursa, algılanan öz de o kadar kesin ve anlaşılır olur (Husserl,1995, s. 31;57).

Fenomenoloji, bireylerin deneyimlerini ve bilinç süreçlerini ayrıntılı bir şekilde inceleyerek gerçekliğin nasıl algılandığını anlamaya çalışan bir felsefi yaklaşımdır. Bu yöntem, insan deneyimlerinin derinliğini ve karmaşıklığını kavramak için güçlü bir araç sağlar. Fenomenoloji, sadece bir felsefi disiplin olmanın ötesinde, psikoloji, sosyoloji, sanat ve edebiyat gibi birçok farklı alanda da uygulanabilen bir yaklaşımdır. Bu çerçevede, bireylerin yaşam deneyimlerini, duygularını ve anlamlarını derinlemesine keşfetmek için etkili bir yöntem sunar.

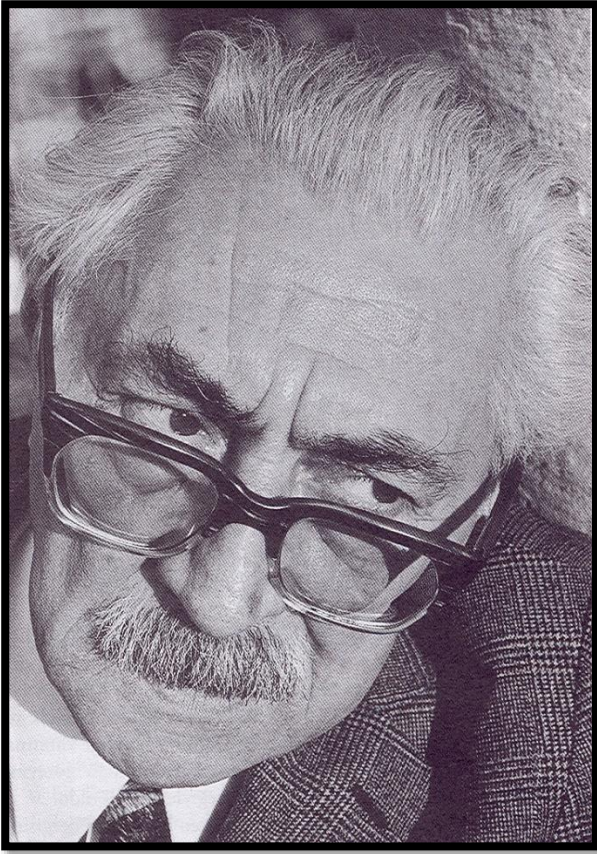
2. AHMET MUHİP DIRANAS

1909 yılında İstanbul'da -doğum yeri ile ilgili farklı bilgiler söz konusudur- dünyaya gelen Ahmet Muhip, ilkökul eğitimini Sinop'ta tamamladığı bilinmektedir. 1929'da Ankara Erkek Lisesi'nden mezun olur ve bu dönemde edebiyat öğretmenleri Faruk Nafiz Çamlıbel ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın etkisiyle şiire yönelir. Liseden sonra, 1930-1935 yılları arasında "Hâkimiyet-i Milliye" gazetesinde çalışır. Ankara Hukuk Fakültesinde iki yıl eğitim aldıktan sonra okulu bırakarak İstanbul'a taşınır ve Güzel Sanatlar Akademisinde Kütüphane Müdürlüğü görevine başlar. Aynı zamanda, Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünde öğretim görür ve bu bölümden mezun olur (Candar, 2002, s. 5).

3. AHMET MUHİP DIRANAS'IN POETİKASI

Ahmet Muhip Dıranas, Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinde *saf şiir* anlayışını benimseyen önemli şairlerden biridir. En çok "Fahriye Abla" şiiriyle gerçekçi üslubuyla tanınsa da şiirlerinde sembolizm, romantizm ve empresyonizmin güçlü etkileri hissedilir. Şiirlerinde müziği öne çıkararak sembolist bir yaklaşım sergiler, tarihî unsurları kullanarak romantik bir hava yaratır ve dış dünyayı duygusal bir perspektifle ele alarak empresyonist bir üslup benimser. Ahmet Hamdi Tanpınar, Necip Fazıl, Ahmet Kutsi Tecer ve Cahit Sıtkı Tarancı ile birlikte hece şiirine yenilik getiren şairlerden biri olarak edebiyatımızda önemli bir yere sahiptir (Candar, 2002, s. 12).

Lise yıllarında şiirle tanışan genç Ahmet Muhip Dıranas'a, Baudelaire'in "Elem Çiçekleri"ni tanıtan, öğretmeni Ahmet Hamdi Tanpınar'dır. Ankara Erkek Lisesindeki edebiyat öğretmenleri Tanpınar ve Faruk Nafiz Çamlıbel, Dıranas'ın şiire olan ilgisini pekiştiren önemli isimlerdendir. 1926'da ilk şiirini yayımlamasından yaklaşık kırk yıl sonra, sanata yönelmesinde Tanpınar'ın etkisini vurgular (Öz, 1980, s. 17). Baudelaire ve Rimbaud'ya olan bağını ise şu sözlerle dile getirir: "Fransız edebiyatının en büyük ozanı olan Baudelaire, bir müddet kasırga gibi esmiştir. Şiirleri bir maceraya benzeyen Rimbaud'nun sarhoş gemisindeyim. Dünyanın en büyük şairi olarak gördüğüm Baudelaire'in etkisinde kalmak, benim için bir onurdur." (Candar, 2002, s. 23).

Ahmet Muhip Dıranas

Ahmet Muhip Dıranas'ın şiir serüveni, çocukluğundan taşıdığı doğa manzaraları, hatıralar ve gözlemlerle şekillenmiştir. Şiirlerinde kullandığı dil, 1930'ların Türkçesini yansıtır. İlk edebî dönemlerinde, özellikle Ahmet Hamdi Tanpınar'ın şiirde kullandığı teknikleri, zengin kelime dağarcığı ve imgeleri, Dıranas için adeta bir yol gösterici olmuştur (Aktaş 1998, s. 132). Ahmet Oktay, Dıranas'ın şiirini tematik açıdan değerlendirirken onun ne aydınlar ne de halk arasında sıkışıp kalmadığını, aksine her iki kesime de kalbini ve şiirini açtığını belirtir. Oktay'a göre, Dıranas iki farklı portrede ele alınabilir: Biri, "Kar", "Köpük", "Ayaklar" ve "Olvido" gibi şiirleriyle edebî çevrelerde kabul görmüş; diğeri ise "Fahriye Abla" ile geniş kitleler arasında popüler olmuş bir şairdir (Akt: Korkmaz, 2003, s. 281).

Dıranas, şiiri "kelimelerle dördüncü bir boyut yaratma çabası" olarak tanımlar. Nesnel

dünyayı betimlerken dilin derin çağrışım gücünden yararlanır ve kelimeleri büyük bir özenle seçer. Şiirlerinde, mısraları titizlikle işler. Bundan dolayı onun dizelerinde yanlış bir kelime bulmak neredeyse imkânsızdır. Kelimeler, yer aldıkları mısralara müzikal bir ahenk katar, bu da okuyucuyu önce kelimenin sesine, ardından anlamına çeker. Dıranas'ın sade, duru ve ışık saçan dizeleri, şiirin dünyasına kolay bir giriş sunar. Onun şiir dilini bu kadar etkileyici kılan, kelimeleri adeta bir mermer gibi yontmasıdır. O, dile yeni bir form kazandırır; sıradan kelimelerle okuyucuyu bilinmedik hayal ve düşüncelerle tanıştırır. Üslubu ince, samimi ve doğaldır. İşçiliği ön planda tutarken rahat ve akıcı bir söyleyiş arayışındadır. Zaman zaman, zor olanı kolay gösteren "sehl-i mümteni" üslubuna yaklaşır. Sadelik/yalınlık, onun şiirlerinde şairane dili asla zayıflatmaz, aksine güçlendirir (Kaplan, 1978, s. 29).

Şair, şiirlerinde dilin estetik yönünü asla zayıflatmaz; aksine bu dili daha da güçlendirir. Dıranas, müziği ve dolaylı anlatım biçimlerini kullanarak simbolist bir üslup benimser. İlk dönem eserleri, belirgin bir şekilde Baudelaire'in etkisi altındadır; zira Baudelaire, simbolizmin öncülerindedir. Dıranas'ın üslubu, kendisinden önceki kuşağın önemli bir temsilcisi olan Ahmet Haşim ile de benzerlik taşır. "Gece", "Selam", "Hatıra", "Bahar Şarkısı", "Portre" ve "Ben ve O" gibi şiirleri, onun simbolist yaklaşımını açıkça ortaya koyar. Dıranas, şiirlerine tarihsel ve millî bir çerçeve ekleyerek romantik bir çizgiye yaklaşır; Mehmet Kaplan'a göre o, "gerçek bir romantiktir." (Kaplan 1982, s. 97). İnsan, mekân ve tarih, onun şiirlerinde sıkı bir etkileşim içerisindedir. "Fahriye Abla", "Elif", "Ağrı", "Köpük", "Serenad", "Olvido" ve "Her Günkü Şarkım" gibi eserler, bu romantik yaklaşımın güzel örneklerini sunar. Doğa betimlemelerinde izlenimci bir bakış açısı

benimseyen Dıranas, "Sonbahar", "Kar", "Denizi Özleyen Çocuklar", "Bahar Gökleri" ve "Yeni Bir Yaz Umudu" gibi şiirlerinde empresyonist bir duruş sergiler (Candar, 2002, s. 24).

Dıranas'ın şiir kitabında bulunan "Ağrı" ve "Bu Köyün Garip Kişisi" adlı bölümler, Anadolu'nun parlak manzaralarını, bu toprakların kaderi ve insanıyla harmanlar. "Fahriye Abla"da, hayat dolu ve sevimli bir genç kız olan Fahriye, "Elif"te adeta bir tanrıça haline gelir. Fahriye, akasyalarla süslü bir bahçede yaşayan sade ve neşeli bir kadındır; Elif ise eski destanlardan beslenen, sonsuz bir geleceği simgeleyen dağların kızı olur. "Kezban" ve "Osman Binbaşı"da Anadolu'nun kültürel zenginliğini gözler önüne serer. Bu karakterler arasındaki farklılık, Fahriye Abla'da mekânın, Elif'te tarihin, Kezban'da kültürün, Osman Binbaşı'nda ise düzen anlayışının ön plana çıkmasıdır. Hepsi de Anadolu insanını temsil eden sembolik figürlerdir (Candar, 2002, s. 41).

Dıranas'ın estetik anlayışını halk şiiri, divan şiiri ve Fransız şiiri besler. Şiirlerinde insan sevgisini yalın bir dille dile getirir ve modernizmin kaybolan değerlerini -özellikle sevgiyi, merhameti ve dostluğu- yeniden hatırlatmayı amaçlar. Anadolu insanı, coğrafyası, tarihi ve yaşam biçimi, onun eserlerinde canlı bir şekilde tasvir edilir. Geleneksel masal ve destan unsurları, bireysel bir dokunuşla modern şiire dönüştürülür (Candar, 2002, s. 22).

Dıranas'ın şiirinde insan ve doğa, temel temalar olarak öne çıkar. Ancak bu iki tema, hayat ve sevgi bağlamında birbirinden ayrı değil, tam tersine iç içe geçmiş bir şekilde sunulur. Ne doğa tek başınadır ne de insan yalnızdır. Sözelimi, "Ağrı" şiirinde dağ, birdenbire sonsuzluğa açılan bir gemi hâline gelir; zira şair, kendisini "rıhtımda bekleyen yolcu" olarak bu betimlemeye dâhil etmiştir. "Kar", "Serenad", "Selam", "Olvido" ve "Ve Böyle Biteviye" gibi eserler, insan ile doğanın kaynaşmasını etkileyici bir şekilde yansıtır. Ahmet Muhip Dıranas'ın şiir dünyasını en iyi yansıtan ve edebiyat tarihimizdeki yerini belirleyen bu eserler, onun özgün şiir tarzını da açıkça yansıtmaktadır.

Dıranas'ın şiirleri tematik açıdan incelendiğinde aşk, barış ve mutluluk özlemi, şehir bunalımı ve kaçış, zaman, sonsuzluk, ölüm ve insan sevgisi gibi farklı başlıklar altında şekillenir. Sanatçı duyarlılığını ifade eden eserler, onun sanatı "bir ruh disiplini" olarak görmesi nedeniyle psikolojik bir derinlik taşır. "Selam", "Her Günkü Şarkım", "Çeşme Başında", "Esenlik Size", "O Şarkı" ve "Evreni Sevmek ki" gibi şiirlerde Dıranas'ın poetik anlayışı net bir şekilde ortaya konur. Şiir, yaşamın ve ölümün güzelliklerini dile getirirken, şair insanlığa bu güzellikleri sunma sorumluluğunu üstlenir: "Güzellikler alır satarım, gelişim bu. / Güzel tellâlıyım ben; alan var mı? Neşem bu. / Güzel'le yüceltirim insanlığı, işim bu, / Çirkini, kabayı ve hamı kayıramam ki." (Dıranas, 2007, s. 146)¹

Dıranas; "Serenad", "Bahar Şarkısı", "Hatıra" ve "Olvido" gibi eserleriyle samimi bir aşk şairi olarak dikkat çeker. Kaplan'ın ifadesiyle, "onda hayatın korkunç boşluk ve dramını sevgili ve güzellik duygusu doldurur." (Kaplan 1978, s. 29). Dıranas'a göre, aşk dile getirilmediğinde bile hayatı, dünyayı ve eşyayı güzelleştirir; ancak aşk kaybolduğunda geriye yalnızca hatıralar, acılar ve kederler kalır.

Dıranas'ın şiirlerinde, insanlık adına derin bir barış ve mutluluk özlemi göze çarpar. Şair, modern dünyanın boşluklarından kaçarak bir sığınak arar; doğanın ihtişamına yöneldiğinde

¹ Ahmet Muhip Dıranas'a ait şiirlerin tamamı bu kaynaktan alınmıştır.

insanoğlunun yaşadığı dramı daha da yakından kavrar. Doğanın sonsuz güzelliği karşısında, insanın anlamsız bir yaşam sürmesine dair derin bir üzüntü hisseder. Bu duygu, "Ağrı" şiirinde güçlü bir şekilde göze çarpar ve Dıranas'ın neredeyse tüm eserlerine ilham verir. "Maşar Dağı"nda bu dramın kökenlerini ararken, doğaya ve dünyaya hapsolan insanın Tanrı ile olan bağlarının kopmuş olduğunu hisseder.

Dıranas, "Şehrin Üstünden Geçen Bulutlar", "Denizi Özleyen Çocuklar", "Bir Kavsin Altında Şehir", "Aynalar", "Bitmek Tükenmek Bilmez Can Sıkıntısı", "Bir Sokak" ve "Adamlar ve Güller Kan Ağlıyordu" gibi şiirlerinde büyük şehirlerin boğucu ve bunaltıcı atmosferine dikkat çeker. Ancak "Dağlara" adlı şiirinde, bu sıkıntılardan bir kaçış yolu arar. Şehir, onun gözünde "tasalı camlar ve bu camların ardında beliren solgun yüzler" ile dolu bir mekânken ("Her Şeyin Uzaklaştığı Saat"), aynı zamanda "kaldırımlarına mavi tüylerin düştüğü, geceleri gitar ya da mandolin seslerinin yankılandığı hüznü dolu bir yer"dir ("Bir Kavsin Altında Şehir"). "Dağlara" şiiri ise "Gel! Seninle yüce dağlara çıkalım!" nidasıyla başlar ve bu, şairin "bitmek tükenmek bilmez iç sıkıntısı"ndan kurtulma arzusunu ifade eder. Şehir hayatının kasvetinden sıyrılan şair, dağların özgür ve ferah havasına sığınır ve kendisini dağlarla özdeşleştirir: "Yalnız yüce dağlar benim aşkıma eş." (2007, s. 89)

"Darağacı", "Kadavra", "Bir Tren Yolculuğu", "Geçen Günler", "Saat, Zaman ve Kişi", "Biraz Daha", "Kendimle" ve "Ve Böyle Biteviye" gibi şiirlerde, zaman, sonsuzluk ve ölüm temaları derinlemesine ele alınır. "Saat, Zaman ve Kişi" şiirlerinde, insanın zamanın karşısındaki çaresizliği belirgin bir şekilde ortaya konur: "Saat çalar, zaman ilerler / Ben susarım, otururum / Saat çalar, zaman yürür" (2007, s. 117). Saatin çınlayan sesi karşısında sessiz kalmak, zamanın akışına direnmeye çalışmak, insanda derin bir yetersizlik ve güçsüzlük duygusu yaratır.

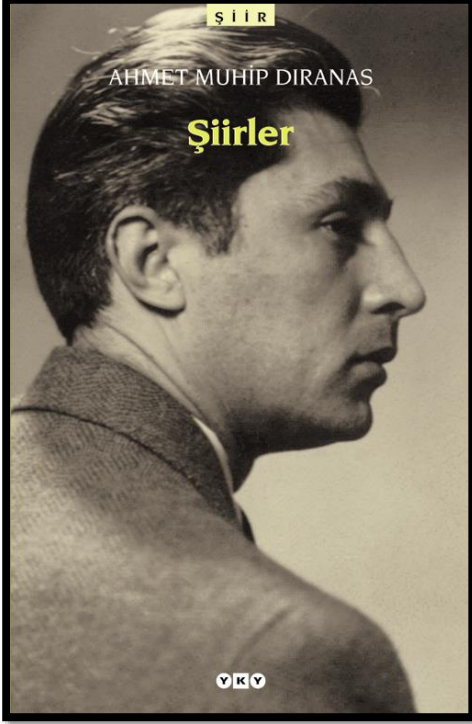
"Ve Böyle Biteviye" şiirinde, dar bir zaman diliminin ürpertisini hisseden insan, belirsizliklerle dolu bir âlemde, pencere önünde beklediği baharın gelmesini umut eder. "Rüya" şiirinde ise bu "biteviye süren yolculuk" daha da gizemli bir boyut kazanır: "Bizimkine benzemeyen diyarlar boyunca / Al bir at üstünde dörtnala gidiyordum" (2007, s. 79). Şair, son umudunu "ölüm kıyılarından haber getirecek bir güvercin"e bağlar ve böylece ölüme gizli bir çekicilik kazandırır.

İnsan sevgisi, Dıranas'ın şiirlerinde en belirgin temalardan biridir. Geleneksel olarak var olan bu sevgi, ülke sınırlarını aşarak evrensel bir hümanizmle buluşur. Dünyanın dört bir yanındaki sevgi, şefkat ve merhamet duyguları, onun şiirlerinde derin bir yankı bulur. "Evreni Sevmek ki" adlı şiiri, bu hümanist bakış açısının en güzel örneklerinden biridir.

Dıranas, hece ölçüsü ve kafiye sıklığıyla yazan bir şairdir. Ancak bu bağlılık, onun hece ölçüsünde yenilikçi olmasına engel değildir. Dıranas, durakları kaldırarak hece şiirinin katı ve mekanik yapısını yumuşatır ve böylece şiirine esneklik kazandırır. Gelenekte pek sık rastlanmayan 6, 9, 10, 12, 13 ve 20 heceli kalıpları kullanarak özgün bir yapı oluşturur. "Benim şiirlerimde vezin vardır, kafiye vardır ama ben ne kafiye düşünüyüm ne de vezin mutaassıbı" diyen Dıranas, bu yaklaşımını şöyle açıklar: "Vezin ve kafiye üzerindeki direncim, başladığım bir işi en iyi şekilde bitirme arayışından kaynaklanır. Vezinli ve kafiye şiiri, geleceğin anlayışını ve estetik zevkini tatmin edecek bir sonuç doğuracak." (Dıranas, 1982, s. 13).

Vezen ve kafiyenin uyumlu bir şekilde birleşmesi, sanatçının işini kolaylaştırır. Dıranas, şiirlerini tamamen hece vezni ve kafiye ile yazmıştır. Geleneksel nazım biçimlerinden en fazla koşma ve mesneviye ilgi duyan Dıranas, klasik Batı şiirinden sonnet formunu da benimsemiştir. Bu formlara kendi ritim anlayışını ve mısra yapısını ekleyerek özgün bir ses yaratmıştır.

4. AHMET MUHIP DIRANAS'IN ŞİİRİNDE NESNELER VE FENOMENOLOJİK İLGI

Çağdaş Türk şiirinin gelişiminde, 1950'lerde ortaya çıkan İkinci Yeni hareketine kadar, şairlerin nesnelere pek fazla ilgi göstermedikleri dikkat çeker. Bu dönemde birçok şair, nesnelere ele almak yerine yoğun duygularını ifade etmeyi tercih etmiştir. Ancak İkinci Yeni ile birlikte şairler, buldukları toplumu yeniden değerlendirmeye başladıklarında kendilerini sorunların merkezine yerleştirirler. Bu süreçte duygu yoğunluklarının yerine duygusal algıyı öne çıkararak kendilerini tanıma çabası içine girerler. Böylece, duygusal algıyı kullanarak çevrelerindeki nesnelere de tanımlamaya yönelirler. Ahmet Muhip Dıranas, bu geçiş döneminde nesneye yönelen şairlerden biri olarak dikkat çeker.

Dıranas'ın şiirlerinde nesnelere, duyguların ve deneyimlerin bir yansıması olarak ortaya çıkar. Şair, nesnelere duygusal algı aracılığıyla keşfeder ve bu nesnelere üzerinden kendi içsel durumunu dile getirir. Sözelimi, bir ağaç, dağ veya şehir gibi nesnelere sadece fiziksel varlıklar değil, aynı zamanda insan ruhunun derinliklerine inmeyi sağlayan anlam katmanları barındırır.

Dıranas, nesnelere birer varoluş biçimi olarak incelerken, bu nesnelere insan hayatına kattığı anlamları da sorgular. Şiirlerinde, nesnelere aracılığıyla insanın varoluşsal kaygıları, yalnızlık, sevgi, yaşam, ölüm ve zaman gibi temalar işlenmektedir. Bu açıdan bakıldığında, nesnelere yalnızca gözlemlenen objeler olmaktan öte, insanın yaşamındaki rolünü belirleyen ve duygusal derinlikler taşıyan varlıklar olarak öne çıkar.

Dıranas'ın şiirlerinde mekân ve zaman, nesnelere kurulan ilişkide dikkat çeken bir öneme sahiptir. Şehir, doğa ya da belirli bir an, şairin ruh hâlini etkileyen unsurlar olarak öne çıkar. Sözelimi, şehirdeki bunalım ve doğaya olan kaçış temaları, nesnelere etkileşimde derin anlamlar kazanır. Zamanın akışı ise, bu nesnelere algılanışında ve bireyin içsel deneyiminde belirleyici bir rol üstlenir.

4.1. Ahmet Muhip Dıranas'ın Şiirlerinde Fenomenolojik Nesne İncelemesi: "Gül, Akşamüstü, Yaşam, Ölüm"

Ahmet Muhip Dıranas'ın şiirleri, fenomenoloji yöntemini kullanarak incelenecek potansiyeli barındırır ve özellikle Cenevre Okulu'nun yaklaşımı, bu metinlerdeki nesnelere analiz etmek için oldukça uygun bir yöntem sunar. Cenevre Okulu, bir metindeki deneyimsel yapıları açığa çıkarmak amacıyla fenomenolojinin indirgeme ve öz tasviri kavramlarından yararlanır. Fenomenolojide nesnenin özü, edebî bir metindeki herhangi bir deneyimsel yapıya karşılık gelir. Bu çerçevede Cenevre Okulu, imge ve ritim gibi yüzeysel oluşumları takip ederek bu öz ya da deneyimsel yapıya ulaşmayı hedefler. Bu süreç, Husserl'in öz betimlemesi yoluyla genel olanı bulma çabasıyla paralellik gösterir. Metinlerde kimi zaman şairin bilinç modları, kimi zaman da eserin içerikleri ve morfolojik özellikleri dikkate alınarak deneyimsel yapılar incelenir. Bilincin içeriği; olaylar, diğer kişiler, benlik ve dünya gibi unsurlardan oluşur. Burada "dünya" kavramı, birey ve diğerleri dışında kalan tüm unsurları ifade eder. Dıranas'ın şiirlerinde, nesnelere deneyimsel yapılarının ya da özlerinin keşfinde "dünya" kavramı önemli bir yer tutar. Dıranas, çevresindeki dünyayı yeniden inşa ederken aynı zamanda kendi öz benliğini de kurar.

Ahmet Muhip Dıranas'ın şiirlerini fenomenolojik nesne perspektifiyle incelemek, nesnelere onun eserlerinde nasıl algılandığını ve deneyimlendiğini anlamak bakımından oldukça değerlidir. Dıranas, nesnelere yalnızca dışsal varlıklar olarak değil, aynı zamanda bireyin içsel dünyasıyla etkileşim içinde bulunan birer fenomen olarak ele alır.

"Uçuşuyor, duran bir ânın havasında
Işıktan kuşları bir akşam seherinin;
Gündüzün geceyle buluşan noktasında
Yaklaşıyor musikîsi eteklerinin." (2007, s.15)

"Selam" şiirinde "Işıktan kuşları bir akşam seherinin" dizesinde seher, bilinen anlamından farklı bir biçimde kullanılmıştır. Seher, sabah güneş doğmadan önceki vakti ifade eder ve bir anlamda yeni bir günü, başlangıcı müjdelir. Şair ise akşamın başlangıcını anlatmak amacıyla kullanır. Akşamın günün sonu gecenin başlangıcı olduğundan hareketle "akşam seheri" ifadesinde sonun başlangıcının kastedildiğini ve bunun biraz huzur biraz da melankoli barındırdığını söyleyebiliriz. Bu dizeler, zamanın geçişkenliği, doğanın güzelliği ve anlık deneyimlerin derinliği arasında bir denge kurarak, okuyucuya varoluşun estetik ve melankolik doğasını hatırlatır. Dıranas, bu unsurlar aracılığıyla yaşamın geçici ama değerli anlarını vurgular.

"Ve sanki ufkuma baştanbaşa gül rengi
Kanatlarını açmada bir altın devir.
Başlıyor ömrün ve ölümün güzelliği,
Söyleyecek şimdi zaferlerini şiir;" (2007, s.15)

Bu mısralarda akşam vakti ufukta oluşan kızıl gül rengine benzetilmektedir. Bu vakit "altın devir" in başlangıcıdır. Altın devir ifadesi, yaşamın en parlak, en değerli anlarını temsil ederken, akşamın getirdiği huzur ve dinginlikle, yaşamın geçici güzelliklerine bir atıfta bulunur. Nitekim yaşamın ve ölümün güzelliği bu vakitte ortaya çıkar. Gündüz ve gece, yaşam ve ölüm gibidir. Bu ikisinin kesişim noktası olan akşamüstü ise gül rengi olarak tanımlanır. Gül rengi, sevgi, tutku ve geçiciliği ifade eden bir metafor olarak işlev görür.

Şiir sanatında akşam imgesi genel olarak sonu, ölümü, yok olmayı ifade eder. Gül ise genel manada aşk, sevgi, güzellik, sevgili gibi kavramları işaret eder. Dıranas ise akşamı günü sonu olarak ele alsa da "her şeyin bitişi", bir "son" gibi düşünmez. Aynı şekilde ölümü de olumsuz bir durum olarak görmez. Şöyle ki ölümü çağrıştıran günün bu anı, -başka şairlerde görüldüğü gibi kan rengi

vs. değil- gül renkli olarak tasvir edilir. Zaten şiirin devamında günün bu anı ömrün ve ölümün güzelliğinin başladığı nokta olarak anlatılır.

Başka bir açıdan ise şiir, şairin varoluş alanıdır. Şair, şiir yazdığı süreçte var olur. Yaşamın ve ölümün güzelliklerinin anlatılacağı (belki de ne güzel anlatılacağı) mecra olan şiir, tam da bu vakitte yani akşamüstü, yaşam ve ölümün kesiştiği noktada söylenmeye başlar.

Yine şiirin tüm bunları anlatabilmesi için, şairin yaşamında tecrübe etmiş olması gerekir. Sonun yaklaştığı dönem, hatıraların en sık anımsandığı ve en güzel geldiği dönemdir. "Hatırlamak" ise Dıranas'ın şiirinde önemli bir yere sahiptir.

"Ey pembe akşamların karasevdaları!
Güzelliklerine doyulmamış zamanlar!" (2007, s. 15)

Bu dizelerde akşamın rengi pembe olarak verilmiş. Yukarıda gül rengi olarak verilse de pembenin yine gülün tonlarından biri olduğunu göz ardı etmemek gerekir. Ancak şairin burada pembe rengi, insanın gençlik dönemini anlatmak için kullandığı açıktır. Fakat yine de yukarıda olduğu gibi şair bu bölümün sonunda da yaşam ve ölümden söz eder. Dolayısıyla akşamüstü ve gül (pembe renk) imgelerine yaşam ve ölüm anlamlarını yüklemiştir.

"Yeşil pencereden bir gül at bana,
Işıklarla dolsun kalbimin içi." (2007, s. 19)

"Serenad" şiirinde penceren atılacak bir gül kalbin içini ışıklarla doldurabilecektir. Her ne kadar burada verilmek istene duygu aşk olarak görünse de başka bir bakışla gül ile yaşamak ya da hayata dönmek arasında bir bağ kurulduğunu söyleyebiliriz. Pencereden atılacak gülle âşık yaşamaya başlayacak veya yaşamına devam edebilecektir. Gül yaşamı başlatan ya da devam ettiren veya ölümden döndüren bir etken olarak verilmiştir.

"Açılan bir gülsün sen yaprak yaprak," (2007, s.19)

İkinci bölümde ise gülün, goncanın yapraklarını katman katman açılmasıyla kemale ermesini bu doğrultuda çocukluk, gençlik, olgunluk gibi yaşamın evrelerini çağrıştırdığını söyleyebiliriz. "Açılmış" değil de "açılan" ifadesinin kullanılması sürecin devam ettiğini dolayısıyla da yaşamın sürdüğünü gösterir.

Benzer dizelerin tekrar edilmesi bahsedilen yorumu destekler niteliktedir. Şairin yaşamı, yaşamına devam etmesi, sevgilinin penceren bir gül atmasına bağlıdır. Pencereden atılacak bir gül sayesinde yaşam devam edebilecektir. Nitekim "O Şarkı" şiirinde de aynı şekilde yaşam penceresinin "gül gül" yani katman katman örüldüğünden bahsedilir:

"İlkbaharınla örülmede
Gül gül ömrümün penceresi." (2007, s. 24)

Olvido şiirinde akşamüstü, güzel hatıraların, pişmanlıkların kısacası tüm yaşanmışlıkların ortaya çıktığı zaman dilimi olarak anlatılır. Dahası bunların yeniden hayata dönmesine neden olan sihirli dokunuşun sahibidir. Kişilik kazandırılmıştır akşamüstüne. Kaba ve kırıktır çünkü yazın ve aşkların geride kaldığını, bitip gittiğini bir daha yaşanmayacağını hatırlatır:

"Hoyrattır bu akşamüstüler daima.
Gün saltanatıyla gitti mi bir defa
Yalnızlığımızla doldurup her yeri
Bir renk çığılığı içinde bahçemizden,
Bir el çıkarmaya başlar bohçamızdan
Lavanta çiçeği kokan kederleri;

Hoyrattır bu akşamüstüler daima." (2007, s. 37)

Doğduğu evden (çocukluğundan) başlayarak bütün hayatının, gençliğinin aşklarının hep geride kaldığını şiirde aşama aşama anlatılır. Yaz mevsiminin insan yaşamında olgunluk dönemini temsil ettiğini varsayarsak şairin, akşamüstü aracılığıyla yaşlandığını, yaşamının sonuna doğru yaklaştığını hatırladığını söyleyebiliriz. Aynı şekilde "ihtiyar ağaçlı, kuytu bahçeler" ve "yorgun erkekler" ifadeleri de bu doğrultudaki yorumları destekler:

"Ya sizler! ey geçmiş zaman etekleri,
İhtiyar ağaçlı, kuytu bahçelerden
Ayışığı gibi sürüklenip giden;
Geceye bırakıp yorgun erkekleri" (2007, s. 37)

Yine bu bağlamda şiirin ilerleyen bölümlerinde, artık baharların geri gelmeyeceği, "ümitsiz kışın" geldiği söylenmektedir:

"Artık olmayacak baharlar içinde.
Ey, ömrün en güzel türküsü aldanış!
Aldan, gelmiş olsa bile ümitsiz kış;" (2007, s. 38)

Ölümün yaklaşmakta olduğu anlaşılan bu an akşam vaktiyle birlikte anlatılır. Ölmeye yakın kişilerin ölmeden biraz önce gördüğünden bahsedilen "hayatın bir film şeridi gibi gözler önünden geçmesi" sahnesi bu şiirde de bölüm bölüm verilmiş gibidir. Akşam vakti yaşamın tüm yönlerinin hatırlandığı bir andır ancak ölümün kendisi değildir. Artık sona gelindiği anlaşılrsa da yaşam devam etmektedir halen. Çünkü yaşayanlar hatırlayabilir. Ölümü tam temsil eden vakit ise gecedir. Şair "gece" ve "unutuş"un kendisini bu acılardan kurtarmasını diler şiirin sonunda. İnsan yaşadığı sürece hatırlar, unutmak ise ölümdür:

"Amansız gecenle yayıl dört yanıma
Ey unutuş! kurtar bu gamlardan beni." (2007, s. 38)

"Görünü" şiirinde;
"Yüzü esrarlı bir adam
Penceresinde bu akşam
Çisentiyle temizlenen
Parlak damların üstünden
Batan güneşe bakmada." (2007, s. 47)

dizeleriyle bir akşam vakti penceresinde oturmuş ufka bakan bir insan anlatılmaktadır. Pencere, dış dünyayla bağlantıyı ve aynı zamanda bir tür içe dönüklüğü temsil eder. Adamın batan güneşe bakışı, hayatın geçici doğasını ve akşamın getirdiği dinginliği sorgulayan bir duruş sergiler. Güneşin batışı, hayatın döngüsellikini ve her şeyin geçici olduğunu hatırlatır. Dıranas, burada varoluşun geçici doğasıyla birlikte, güzelliklerin tadını çıkarmanın önemine de vurgu yapar. Bu kişinin yüzünde sevinç ya da gam olmaması (ki anlatılan manzara karşısında insanın bir duyguya kapılmaması pek mümkün değildir) onun yaşayıp yaşamadığı konusunda bir şüphe doğurur. Adamın yüzünün esrarlı olması bu şüpheyi kuvvetlendirmektedir. Ancak son dizelerde adamın hayret içinde baktığından söz edilir. Bu durum onun yaşadığı anlamına gelse de adamın bakışları "ebediyete doğru" dur. Dolayısıyla onun ölüme yakın olduğu sonucu çıkarılabilir:

"Gözlerini ufka dikmiş
Sanki bir ebediyete
Bakmada hayret içinde." (2007, s.47)

Gül ve ölüm arasındaki en açık bağlantı, "Güller Kan Ağlıyordu" şiirinde verilmiştir. Gül ve kan arasında renk bakımından bir ilgi kurulmuştur. Çoğu zaman güzeli, sevgiyi, aşkı, sevgiliyi ifade

eden gül, bu şiirde öldürücü bir gün kan ağlamaktadır. Gün öldürücü olmakla birlikte ayrıca “yapışkan, kekre ve pis”tir:

“Bahçede güller kan ağlıyordu tekmi;
Bir fena gün ki olası değil.
Yapışkan, kekre, pis bir gün, öldürücü.” (2007, s. 50)

Şairi bu durumdan kurtaracak olan ise yine gecedir:

“Dört nala geliyordu köpürmüş atların
Kurtarmaya bizi çileden, hey gece!” (2007, s. 50)

“Yeni Bir Yaz Umudu” şiirinde yazın bitip sonbaharın gelmesi, yaşamın sona erip ölümün gelişine benzetilmiştir. “Söndü son parıltısı gülümün” sözleriyle de gül ve yaşam arasında bir bağ kurulmuştur. Burada “gül”, aşkın, güzelliğin ve geçiciliğin sembolü olarak öne çıkarken, “son parıltı” ifadesi, bir şeyin en değerli ve en güzel anının sona erdiğini gösterir. Dıranas burada bireysel bir deneyim üzerinden evrensel bir gerçeği dile getirir: Hayatın geçici güzellikleri, kayıplarla doludur ve bu kayıplar, bireyin iç dünyasında derin bir etki yaratır. Güzelliği olduğu kadar kırılabilirliği ve geçiciliği de içinde barındıran gülün parıltısının sönmesi gençliğin, güzel günlerin bittiğini veya yaşamın sonuna yaklaşıldığını anlatır:

“Bütün yükünü alıp kalkan yaz gemisi
Sularını yarmaya başladı ölümün.
Kızıl yaprak dalgalı sonbahar denizi
Karıştı... söndü son parıltısı gülümün.” (2007, s. 54)

“Bahar Gökleri” şiirinde “yaşamak” ve “gökyüzüne bakmak” arasında anlam bakımından bir benzerlik kurulduğu açıkça söylenebilir:

“Ve ayırma güzel gökyüzünden gözlerini
Yaşamak kadar güzel, saf, mavi gökyüzünden” (2007, s. 58)

Bir gün bu gökyüzünden ayrılacak olmanın, yani ölmenin hüznü şiirin iki bölümü arasında kalan tek bir dizide verilmiştir:

“Ah, bu gökyüzünden bir gün ayrılmanın hüznü.” (2007, s. 58)

Baharda kırmızı bir güle dönüşmek ilk bakıldığında oldukça sevgi, mutluluk ve yaşam dolu bir his uyandırır da bu şiirde doğrudan ölümü çağrıştırmaktadır. Baharın kişiyi kırmızı bir güle dönüştürmesi şair tarafından korkulması gereken bir durum olarak ifade edilir. Çünkü bahar gökyüzünü bir daha göstermemek üzere kişiyi güle çevirecektir. İfade edildiği gibi gökyüzünden ayrılmak, bir daha gökyüzünü görememek şair açısından ölüm demektir.

“Kork! Bahar seni al bir güle döndürebilir.
Bir daha göstermemek üzere gökyüzünü.” (2007, s. 58)

“Kendimle” (2007, s. 153) şiirinde, akşam, gül ve ölüm arasındaki ilişki, varoluşsal bir derinlik taşıyan bir bütünlük içerisinde ele alınmıştır. Şiirin açılışında, akşamın hoşluğuna ve geçiciliğine vurgu yapılırken, “gün batıyor, görüyor musun?” ifadesi, zamanın akışını ve yaşamın sonlanışını hatırlatmaktadır. Gün batımı, doğal bir döngü olarak, yaşamın sonunu simgeleyen bir metafor haline gelir. Şair, akşamın huzurunu ve güzelliğini, “gül ve söz ve saz” ile harmanlayarak, yaşamın sevinçli anlarını ve bu anların geçiciliğini ön plana çıkarır. Gül, genellikle aşkı ve güzelliği simgelemekle birlikte, aynı zamanda bir melankoli ve hüznün taşıdır. “Her vakit böyle hoş bir akşam olmaz” ifadesi, yaşamın kıymetini vurgular ve her anın biricik olduğunu ve gelecekteki kayıplara hazırlıklı olmamız gerektiğini hatırlatır. “Gözyaşı ve acı katma tek” ifadesi, hayatın sevinçleri ile hüznüleri arasındaki dengeyi sorgulatırken, yaşamın neşesinin içinde barındırdığı karanlık

unsurlara da dikkat çeker. Burada, varoluşsal bir şenlik ifadesi, yaşamın geçici ve kutlanması gereken yönlerini ön plana çıkarır. Ölüm düşüncesi, bir yas değil, yaşamın değerini artıran bir unsur olarak ele alınır. "Açarken güller duman duman son kez" ifadesi, hem güzelliğin hem de geçiciliğin birleştiği bir anı tasvir eder. Güllerin açması, yaşamın tazeliği ve neşesi ile özdeşleştirilse de, "duman duman" nitelendirmesi, bu güzelliklerin ne kadar çabuk sönüp gidebileceğini hatırlatır. Bu, hem hüznü hem de bir o kadar anlamlı bir kapanış anıdır; son bir kez hayatın güzelliklerini deneyimlemenin önemine vurgu yapar. Kısacası akşam, gül ve ölüm, yaşamın geçici güzellikleri ile kalıcı gerçekleri arasındaki diyalektiği temsil eder. Şair, bu üç unsuru bir araya getirerek, okuyucuyu yaşamın neşesi ile hüznü sona dair derin bir düşünce ortamına sokar.

SONUÇ

Ahmet Muhip Dıranas'ın şiirlerinde sıkça karşılaşılan zaman, ölüm ve nesne temaları, fenomenolojik bir perspektifle bu makalede derinlemesine incelenmiştir. Fenomenoloji, bireylerin dünyayı algılayış biçimlerini ve deneyimlerinin özünü kavramaya odaklanan bir felsefi yaklaşım olarak, Dıranas'ın eserlerinde varoluşsal derinliği ortaya çıkarmada etkili bir araç sunar. Bu çerçevede, Dıranas'ın şiirlerindeki ana temaların fenomenolojik analizi, okuyuculara zengin bir bakış açısı kazandırır.

Dıranas'ın şiirlerinde zaman kavramı, insanın geçiciliği ve varoluşsal sorgulamalarıyla iç içe geçmiş bir biçimde işlenir. Özellikle "Saat, Zaman ve Kişi" adlı şiirinde, zamanın akışı, bireyin yaşamındaki kaygı ve belirsizlikle birleşerek derin bir melankoli yaratır. Bu bağlamda, fenomenolojik yaklaşım, zamanın yalnızca bir ölçü birimi olmaktan öte, bireyin içsel deneyimlerinin ve varoluşunun biçimlendiği bir alan olduğunu vurgular. Zaman, Dıranas için geçici bir mekan değil, insanın varoluşunu sorgulayan bir fenomen hâline gelir.

Dıranas'ın ölüm teması da fenomenolojik bir çerçevede incelendiğinde bireyin yaşamındaki anlam arayışını derinleştirir. Ölüm, onun şiirlerinde yalnızca bir sona işaret etmekle kalmaz, aynı zamanda yaşamın geçiciliğini ve varoluşsal kaygıları hatırlatır. Fenomenoloji, bu noktada ölümün birey üzerindeki etkisini anlamaya yönelik bir kapı aralar. Dıranas, ölüm fikrini, insanın yaşamın anlamını sorgularken karşılaştığı temel bir deneyim olarak sunar.

Nesne teması ise Dıranas'ın eserlerinde, bireyin dünyayla kurduğu ilişkiyi ve nesnelere anlamını sorgulama yoluyla açığa çıkar. Nesnelere, Dıranas'ın şiirlerinde yalnızca somut varlıklar değil, aynı zamanda bireyin içsel dünyasını yansıtan metaforlar olarak işlev görür. Fenomenolojik yaklaşım, nesnelere birey üzerindeki etkisini ve algılayış biçimlerini inceleyerek, okuyucuya daha derin bir anlayış sunar.

Dıranas'ın şiirleri, fenomenolojik bakış açısıyla ele alındığında, varoluşun temel unsurlarını ve insan deneyiminin karmaşıklığını daha iyi anlamamıza yardımcı olur. Zaman, ölüm ve nesne temaları, bireyin varoluşsal sorgulamalarını, içsel deneyimlerini ve dünyayla olan ilişkisini yansıtan derin motifler olarak karşımıza çıkar. Bu temaların fenomenolojik analizi, Dıranas'ın şiirlerinin çok katmanlı yapısını ve insanın varoluşuna dair sorgulamalarını daha net bir şekilde ortaya koyar.

Ahmet Muhip Dıranas'ın şiirlerinde nesnelere, bireyin içsel dünyasını derinlemesine yansıtan temel unsurlar olarak öne çıkar. Şairin kullandığı imgeler, duyuşsal algıyı güçlendirmenin yanı sıra, karmaşık anlam katmanlarını da ortaya koyar. Örneğin, "gül" ve "akşam" gibi imgeler, yalnızca fiziksel varlıklar olmanın ötesinde, aşk, yaşam ve kaybın derin simgeleri haline gelir. Bu nesnelere birey tarafından deneyimlenmesi, duyuşsal derinliklerle bağlantılı bir bağ kurarak, insanın varoluşsal

sorgulamalarını açığa çıkarır. Fenomenolojik bir bakış açısıyla incelendiğinde, bu nesnelere, bireyin içsel deneyimlerini şekillendiren ve derinleştiren varlıklar olarak kabul edilir. Böylece Dıranas'ın şiirlerinde nesnelere, bireyin içsel dünyasıyla dış dünya arasında bir köprü görevi görerek, okuyucuya daha zengin bir anlam deneyimi sunar.

Ahmet Muhip Dıranas'ın eserlerinde mekân, bireyin ruh halini derinlemesine etkileyen önemli bir unsurdur. Şehir, doğa veya belirli anlar, şairin duygusal durumunu ifade eden fenomenler olarak işlev görür. Örneğin, akşam vakti, günün sona erdiği ve hatıraların yeniden canlandığı bir zaman dilimi olarak, bireyin varoluşsal sorgulamasına bir kapı açar. Bu bağlamda akşam, zaman ve mekânın nasıl deneyimlendiğini gözler önüne serer. Fenomenolojik bir perspektiften bakıldığında, mekân, bireyin zamanla olan ilişkisini şekillendiren bir deneyim alanı olarak belirginleşir. Bu, Dıranas'ın şiirlerinde mekânın sadece fiziksel bir çevre değil, aynı zamanda duygusal ve düşünsel süreçlerin aktarıldığı bir bağlam olduğunu gösterir. Böylece mekân, bireyin içsel yolculuğuna dair derin ipuçları sunarak, okuyucuyu Dıranas'ın ruhsal dünyasına daha yakınlaştırır.

Dıranas'ın şiirlerinde belirginleşen varoluşsal kaygılar, fenomenolojik bir çerçeve içerisinde incelenmesi gereken önemli bir tema olarak öne çıkar. Bireyin çevresindeki nesnelere ve zamanla olan ilişkisini sorgulaması, varoluşunu yeniden inşa etme çabasının bir yansımasıdır. Özellikle "Kendimle" şiirinde, akşamın getirdiği huzur ve geçicilik, bireyin varoluşsal sorgulamalarına zemin hazırlar. Bu bağlamda, fenomenolojik bakış açısı, bu deneyimlerin bireyin öznel algısını nasıl şekillendirdiğini anlamak için önemli bir araç sunar. Dıranas'ın eserlerinde bu kaygılar, bireyin içsel dünyasındaki çatışmaları ve çözüm arayışlarını derinlemesine keşfetmeyi mümkün kılar. Böylece, varoluşsal kaygılar sadece bireysel bir deneyim değil, aynı zamanda insanın zamanla olan ilişkisini de sorgulayan bir fenomen haline gelir. Bu, okuyucuya, Dıranas'ın şiirlerinde sunduğu derin anlam katmanlarını daha iyi kavrama imkânı tanır.

Ahmet Muhip Dıranas'ın şiirlerinde yoğun bir şekilde işlenen ölüm teması, insanın varoluşsal kaygılarını derinleştirici bir etkiye sahiptir. Ölüm, onun eserlerinde kaçınılmaz bir gerçeklik olarak belirlemekte ve bireyin yaşamındaki geçiciliği sürekli olarak hatırlatmaktadır. Bu bağlamda, Dıranas'ın yaklaşımında ölüm, bir son olmaktan çok, yaşamın anlamını sorgulayan bir olgu olarak değerlendirilir. Fenomenolojik bir perspektiften bakıldığında, ölüm deneyimi, bireyin yaşamına dair algısını ve deneyimlerini yeniden şekillendirme potansiyeline sahiptir. Dıranas, ölüm üzerinden varoluşun geçici doğasını vurgulayarak, okuyucuya derin bir düşünsel yolculuk sunar. Bu süreç, bireyin varoluşsal sorgulamalarını derinleştirir ve yaşamın anlamına dair daha geniş bir kavrayış geliştirmesine olanak tanır. Böylece, ölüm, Dıranas'ın şiirlerinde hem bir tehdit hem de varoluşsal bir keşif aracı olarak işlev görür.

Ahmet Muhip Dıranas'ın şiirlerindeki imgelerin fenomenolojik analizi, bireyin içsel dünyasına dair derin gözlemler sunduğunu gözler önüne serer. Bu imgeler, okuyucunun duygusal ve düşünsel katılımını teşvik ederek, varoluşsal bir sorgulama alanı oluşturur. Dıranas'ın eserleri, yalnızca estetik bir deneyim sunmakla kalmaz; aynı zamanda bireyin varoluşunu sorgulama ve anlama çabasını derinleştirir. Fenomenolojik yaklaşım, bu deneyimlerin özünü keşfetme sürecinde kritik bir rol oynar. Dıranas, imgeleri aracılığıyla, bireyin yaşadığı duygusal karmaşaları ve düşünsel derinlikleri yansıtırken, okuyucunun da kendi içsel yolculuğuna katkıda bulunur. Böylece, şiirleri, bireyin yaşamı ve varoluşu hakkında derinlemesine bir düşünsel etkileşim alanı açar.

Ahmet Muhip Dıranas'ın şiirleri, fenomenolojik nesne yaklaşımıyla incelendiğinde, nesnelere duyusal algı aracılığıyla insan ruhunun derinliklerine açılan kapılar hâline geldiği

görülmektedir. Nesnelere yalnızca fiziksel varlıklar olarak kalmaz; aynı zamanda bireyin varoluşsal deneyimlerini yorumladığı, duygularını ifade ettiği ve dünyayla olan ilişkilerini sorguladığı unsurlar olarak karşımıza çıkar. Bu çerçevede, Dıranas'ın şiirleri, insanın nesnelere kurduğu bağı derinlemesine keşfetme imkânı sunar.

Dıranas'ın şiirinde nesnelere derinlemesine incelenmesine yönelik çalışma, fenomenolojik yöntem üzerine inşa edilmiştir. Ancak Dıranas'ın nesnelere çok katmanlı bir biçimde yorumlaması, özün derinliklerine inildikten sonra kesin sonuçlara ulaşmayı zorlaştırmıştır. Bu aşamada, fenomenolojik yaklaşımı benimseyen Cenevre Okulu'nun perspektifi, çalışmanın ilerlemesi açısından büyük kolaylık sağlamıştır. Cenevre Okulu'nun yöntemini daha iyi anlayabilmek için çalışmada, Husserl'in temel kavramlarına da değinilmiştir. Husserl, "şeyler"e geri dönmeyi sağlayan süreci "fenomenolojik indirgeme" olarak adlandırmış ve bu yaklaşım, Cenevre Okulu eleştirmenleri tarafından benzer bir biçimde benimsenerek edebî metni dışsal unsurlardan bağımsız bir şekilde incelemeye olanak tanımıştır.

Cenevre Okulu'nun perspektifinden, bir şairin nesnelere anlamlandırması, ancak eserlerinde tekrar eden unsurları yorumlayarak mümkündür; ancak bu tekrarlamalar, doğrudan kesin sonuçlara ulaşmada etkili olmamaktadır. Bu nedenle, Dıranas'ın şiirinde tekrar eden her dize değil, anlam ve bütünlüğe katkı sağlayan dizeler metin ipuçları olarak ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Ayrıca, dolaylı yoldan anlam ve bütünlüğü pekiştiren dizelere de başvurulmuştur. Cenevre Okulu'nun bir perspektif olarak Dıranas'ın şiirine uygulanması, çalışma süresince ele alınan nesnelere bahsedilen bütünlüğe ulaşmasını sağlamıştır.

Ahmet Muhip Dıranas'ın şiirlerinde gül, ölüm, akşamüstü ve yaşam temaları, zengin anlam katmanları ve bireysel duyguların ifadesi bakımından merkezi bir rol oynamaktadır. Bu kavramlar, Dıranas'ın eserlerinde sadece sembolik değerler taşımakla kalmaz; aynı zamanda yaşamın geçici doğası ile estetik deneyimlerin sorgulanmasına dair derin bir perspektif sunar.

Dıranas'ın şiirlerinde gül, genellikle aşkın ve güzelliğin simgesi olarak öne çıkar. Ancak gül, aynı zamanda geçicilik ve solma temalarını da yansıtan ve bu anlamda yaşamdan ölüme evrilmeyi karşılayan aşamalı bir unsur olarak kullanılır. Bu da doğanın döngüselligi ile insan duygularının karmaşıklığını ön plana çıkarır. Gül, yalnızca estetik bir nesne değil, aynı zamanda yaşamın geçici doğasını ve insanların birbirlerine olan bağlılıklarını sorgulayan bir metafor haline gelir. Dıranas'ın gül imgeleri, özlem ve kayıplarla dolu bir aşkı da yansıtarak derin bir melankoli oluşturur.

Dıranas'ın şiirlerinde ölüm, dikkat çeken bir tema olarak öne çıkar. Şair, ölümü yalnızca bir son değil, aynı zamanda yaşamın anlamını sorgulayan bir olgu olarak ele alır. Bu tema, yaşamın geçici doğasını hatırlatmanın yanı sıra insanın varoluşsal kaygılarını da açığa çıkarır. Dıranas, ölümü işlerken, bunun getirdiği yalnızlık ve hüznle estetik bir deneyim yaratmayı hedefler. Bu çerçevede, ölüm kavramı, Dıranas'ın eserlerinde bir dönüşüm ve yeniden doğuşun başlangıcı olarak da yorumlanabilir.

Dıranas'ın şiirlerinde akşamüstü, sıkça rastlanan bir zaman dilimidir ve bu, günün sona ermesiyle birlikte gelen melankoli ve huzur duygusunu simgeler. Akşamüstü hem günün kapanışını hem de yaşamın geçici doğasını ve ölüm olgusunu hatırlatan bir atmosfer yaratır. Dıranas, bu zaman diliminde insan ruhunun derinliklerine inerek içsel huzuru ve karamsarlığı yansıtan imgeler kullanır. Akşamüstü, bir geçiş dönemi olarak varoluşsal sorgulamaların yoğunlaştığı bir anı temsil eder.

Dıranas'ın şiirlerinde yaşam, oldukça karmaşık bir şekilde işlenir. Şair, yaşamın anlamını, geçici doğasını ve zorluklarını sorgularken insan ruhunun derinliklerine inmeyi amaçlar. Hayatın

güzellikleriyle acıları arasında gidip gelen Dıranas, yaşamın sunduğu her anı duygusal bir yoğunlukla ele alır. Bu çerçevede, yaşam hem sevinç kaynağı hem de kayıplar ve hüznler barındıran bir tema olarak belirginleşir. Dıranas'ın yaşamı ele alış biçimi, okuyucuyu hem estetik bir deneyime davet eder hem de varoluşsal bir sorgulamaya yönlendirir.

Yukarıda bahsi geçen açıklamalar ışığında, Türk edebiyatında daha çok sembolist şiirler yazan Dıranas'ın dizelerini belirli bir düşünce ve imge sistemi içinde şekillendirdiği gözlemlenir. Bu sistem içerisinde nesnelere rastlantısal bir şekilde değil, şairin varoluş anlayışı ve dünyaya bakış açısıyla doğrudan ilişkili olarak anlam kazanır. Ahmet Muhip Dıranas'ın şiirlerinde gül, ölüm, akşamüstü ve yaşam kavramları, birbiriyle etkileşim içinde olan zengin ve çok katmanlı anlamlar barındırır. Bu temalar, şairin bireysel duygularını ve varoluşsal sorgulamalarını ifade etmesine yardımcı olurken okuyucuya da estetik bir deneyim sunar. Dıranas'ın eserlerinde bu kavramların işleniş tarzı hem dönemin ruhunu yansıtır hem de insan doğasının evrensel temalarını sorgulayan bir derinlik kazandırır.

Ahmet Muhip Dıranas'ın şiirlerinde fenomenolojik bir yaklaşım benimsemek, okuyuculara zamanın, ölümün ve nesnelere derin anlamlarını kavrama fırsatı sunar. Bu, sadece Dıranas'ın sanatsal ifade biçimini değil, aynı zamanda insan varoluşunun temel dinamiklerini anlamaya yönelik bir keşif sürecini de tetikler. Böylece, Dıranas'ın eserleri, bireylerin kendi varoluşsal sorgulamalarını daha derinlemesine keşfetmelerine olanak tanır. Dıranas'ın şiirleri, fenomenolojik bir perspektifle incelendiğinde, zaman, ölüm ve nesnelere birey üzerindeki etkileri daha belirgin hale gelir. Dıranas, nesnelere ve zaman kavramını, bireyin içsel deneyimleriyle harmanlayarak varoluşsal bir derinlik yaratır. Bu bağlamda, Dıranas'ın eserleri sadece estetik bir deneyim sunmakla kalmaz; aynı zamanda okuyucunun kendi varoluşsal sorgulamalarını gerçekleştirmesi için bir zemin hazırlar. Fenomenolojik yaklaşım, Dıranas'ın şiirlerinin zenginliğini ve derinliğini açığa çıkarırken, okura derin bir düşünsel deneyim sunma potansiyelini taşır. Böylece, okuyucu, Dıranas'ın dünyasında kendi varoluşunu sorgularken, hem bireysel hem de evrensel anlamda derin bir bağ kurma fırsatı bulur.

KAYNAKÇA

- Aktaş, Şerif (1998). *Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi* (1920-1940). C. 2. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Alkan, Erdoğan (2005). *Şiir Sanatı*. İstanbul: İnkılâp.
- Bezirci, Asım (1996). *İkinci Yeni Olayı*. İstanbul: Evrensel-Basım Yay.
- Candar, Saadet Seval (2002). *Ahmet Muhip Dıranas ve Şiirleri Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı.
- Cassirer, Ernst (2005). *Sembolik Formlar Felsefesi-III: Bilginin Fenomenolojisi*. Ankara: Hece.
- Cassirer, Ernst (2005). *Sembolik Formlar Felsefesi-Dil*. Ankara: Hece.
- Dıranas, Ahmet Muhip (1982). *Şiirler-Yaşam Öyküsü, Sanatçı Kişiliği ve Tüm Şiirleri*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Dıranas, Ahmet Muhip (2007). *Şiirler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- George Lakoff-Mark Johnson (2005). *Metaforlar (Hayat, Anlam ve Dil)*. İstanbul: Paradigma.

- Gür, Âlim (2016). "Dıranas, Ahmet Muhip". İslam Ansiklopedisi. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ek 1.
- Husserl, Edmund (1994). *Avrupa İnsanlığının Krizi ve Felsefe*. Çev. Ayça Sabuncuoğlu, Önay Sözer. İstanbul: Afa Yayınları.
- Kaplan, Mehmet (1978). *Edebiyatımızın İçinden*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kaplan, Mehmet (1982). *Şiir Tahlilleri I*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karaosmanoğlu, Derya. (2016). "Hasan Hüseyin'in Şiirlerinde Fenomenolojik Nesne İncelemesi / Objects From The Phenomenological Perspective in Hasan Huseyin's Poetry", *TURKISH STUDIES - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 11/21, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9694>, p. 617-632.
- Korkmaz, Ramazan (Ed.) (2005). *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839-2000)*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Mengüşoğlu, Takiyettin (1976). *Fenomenoloji ve Nicolai Hartmann*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası.
- Magliola, Robert (1977). *Phenomenology and Literature*. Indiana: Purdue University Press.
- Öktem, Ülker (2005). *Fenomenoloji ve Edmund Husserl'de Apaçıklık Evidenz Problemi*. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 45, 27-55.
- Öz, Erdal (1980). "Dıranas'la 62 yılında". *Milliyet Sanat Dergisi*.
- Sözer, Onay (1977). *Edmund Husserl'in Fenomenolojisi ve Nesnelere Varlığı*, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi (1992). *Edebiyat Üzerine Makaleler*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Waldenfels, Bernhard (2008). *Fenomenolojiye Giriş*. İstanbul: Avesta.

OKTAY YİVLİ

Kırk Yama

AŞK, EDEBİYAT ve ÖTEKİ ŞEYLER

Günce Yayınları

Mahmut Babacan

Üniversiteler İçin

Türk Dili Kompozisyon Bilgileri

Günce Yayınları

8.
BASIM

Başka Bir Tarih Hayal Etmek

TÜRK EDEBİYATINDA ÜKRONYA

MURAT GÜR

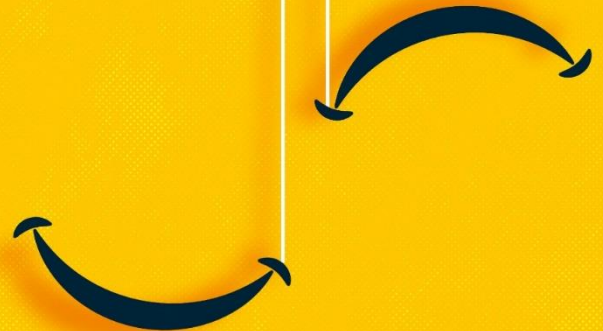

Günce Yayınları

DR. MUSA ERASLAN

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ŞİİRİNDE

MİZAH VE İRONİ

Günce Yayınları